

ปมหัวใจ

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

เทศน์เช้า วันที่ ๗ มิถุนายน ๒๕๕๓

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากคต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ในศาสนาพุทธสอนเรื่องของใจด้วย คนเราเกิดมามีกายกับใจ เวลาเราประกอบอาชีพทางโลก การศึกษานี้มันเรื่องของกาย เรื่องของวัตถุใจ เรื่องของวัตถุนี้มันเกี่ยวกับร่างกาย มันไปปรนเปรอร่างกายได้ แต่ความสุขความทุกข์จริง ๆ มันอยู่ที่ใจ ปมของใจใจ ปมของใจต้องแก้ปมของใจ เวลาศาสนาสอนสอนเรื่องปมของใจ แก้ปมของใจคือแก้กัน มันผูกไว้ ก็เลสมันผูกมัดใจไว้ แล้วใจนี้ต้องหมุนตายหมุนเกิด

คนเราเกิดมา เห็นไหม เกิดมา ถ้าว่าวิญญูณนี้มันตายตัว ทำไมเมื่อก่อนมีคน ๑๖ ล้าน เมืองไทยนี้ ๖๐ ล้าน แต่เวลาวิญญูณของสัตว์โลกนะ คนเราไม่ใช่เกิดเป็นคนตลอด หรือว่าตายแล้วไม่ใช่ว่าไม่เกิดหรือก จิตวิญญูณมันมีมันหมุนไป เวลาคนตายนี้เผาไปหรือฝังไป แต่จิตวิญญูณดวงนั้นยังเกิดตายต่อไป นี่มันยังมีปมอยู่ ปมที่ยังไม่ได้แก้ไขใจดวงนั้น ใจดวงนั้นยังต้องเป็นไปตลอดไป

แต่ศาสนาพุทธสอน สอนเรื่องแก้ปมของใจด้วย คือเรื่องแก้กิเลสใจ ปมของใจผูกมัดอยู่ พอผูกมัดอยู่ที่นี่มันต้องมีการเคลื่อนไหวไป เพราะปมอันนั้นมันยังมีอยู่ ต้องแก้ไข อาจารย์ว่า “ถึงพันแห” ยิ่งแก้ยิ่งผูกมัด เราเกิดมาเป็นมนุษย์นี่ยิ่งแก้ยิ่งผูกมัด เพราะเราแก้ของเราไปเรื่อย เราแก้โดยไม่รู้เรื่อง เราแก้ของเราไปนี่ ถ้าศาสนาสอน ลัทธิศาสนาถึงว่า “ในศาสนาพุทธนี้มีมรรคอริยสัจจ” มรรคอริยสัจจ เห็นไหม มรรคนี้เป็นฝ่ายเหตุใจ ฝ่ายเหตุเข้าไปแก้ปมอันนั้น ปมของใจเห็นไหม

ถ้าปมเรื่องของร่างกาย เรื่องของวัตถุ มันก็ได้ ได้ประโยชน์ของร่างกายวัตถุนี้ เพราะเราเกิดมานี้ บุญพาเกิด เกิดเป็นมนุษย์นี่ประเสริฐที่สุดแล้ว เพราะเกิดเป็นมนุษย์นี่เกิดแสนยาก แสนยาก

ได้อย่างไร เราเชื่อไม่เชื่อก็แล้วแต่ คุณสิ เวลาสัตว์มันเกิดนะ ดูอย่างฟาร์มสัตว์ต่าง ๆ เกิดมหาศาลเลย เวลาเกิด นี่เขาเกิดขึ้นมาชีวิตเขาอย่างมาก ๖ – ๗ เดือนก็ตายแล้ว ฟาร์มสัตว์ตัวหนึ่งเขาฆ่าไป ๆ

แต่ชีวิตเรานี้ ๑๐๐ ปี แล้วมีกฎหมายคุ้มครองด้วย การเกิดเป็นมนุษย์มันถึงเกิดแสนยาก ถ้าเกิดแสนยากทำไมมนุษย์มีมากมายขนาดนี้? นี่มันวนเวียนไปนะ ถึงวนเวียนไป ถึงคราวมันวนเวียนไปนี่ โลกถึงกาลที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ขึ้นมา ต้องมีเอกบุรุษขึ้นมาตรัสรู้ธรรม ธรรมมีอยู่ สัจจะอริยสัจมีอยู่ แต่ไม่มีใครสามารถบรรลุได้ นี่มรรคอริยสัจซึ่งจะมาแก้ปมอันนี้ เพราะมาแก้ปมอันนี้มาแก้ใจ พอแก้ใจนี้มันย้อนอดีตได้หมด

อย่างของเราที่ว่าบุพเพนิวาสานุสติญาณ ย้อนไปอดีตชาติ นี่เห็นแต่ใจ เรื่องของใจมันผูกปมกันมา ๆ ๆ แล้วผูกมาจนไม่มีที่สิ้นสุด ปมนี้ผูกมาตลอด ๆ แล้วพอพระพุทธเจ้า ที่ว่าจุตูปปาตญาณ เห็นไหม ตายไปแล้วก็ยังไปเกิดต่อไป ๆ ตายไปนี่ มนุษย์คนนี้ตายไป สุดท้ายศพนี้ร่างกายนี้ อยู่ในโลกลี้อาไปเผาหรือเอาไปฝังก็แล้วแต่ แต่วิญญาณไม่เคยตาย วิญญาณก็จะไปเกิดต่อ เพราะปมยังมีอยู่ ไปเกิดต่อ ๆ ๆ

นี่บุญกุศลมันสร้างตรงนี้ไง เกิดต่อก็ให้มีบุญพาเกิด เพราะเรายังไม่สามารถแก้ปมได้ เราไม่สามารถแก้ปมได้ เราก็ผ่อนคลาย ทำบุญกุศลนี้ การทำบุญกุศลสะสมลงที่ใจ ถ้ายังใจมีเจตนา ทำอะไรมันยังสะสมเข้ามา พอเริ่มสะสมเข้ามานี้ มันจะย้อนกลับมา

แต่เดิมเราไม่รู้เรื่องอะไรเลย ว่า “กายกับใจ ๆ” กี่ว่ากายกับใจมีสุขมีทุกข์ก็อยู่ที่ข้างนอก แต่พอเริ่มทำความสงบ ทำสมาธิธรรมที่เขาเริ่มทำความสงบเข้ามานี้ จิตมันเริ่มตั้งมั่น มันเหมือนกับมันมีวัตถุอีกอันหนึ่ง ใจนี้รวมตัวเข้าไป มันจะรวมตัวเข้าไป พอมันทำความสงบเป็นสมาธิขึ้นมา ตั้งมั่น ใจตั้งมั่น ใจที่ควรแก่การงาน งานที่ไปแก้ปมนะ อาการของใจแก้อาการของใจ ใจต้องแก้ใจ ไม่สามารถเอาภาชนะหรือเอาวัตถุอย่างใดเข้าไปแก้ใจได้

ในอริยสัจก็เหมือนกัน พระพุทธเจ้าสอน ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เห็นไหม สอนเรื่องทุกข์ ทุกข์ก็อาการของใจ สมุทัยคือความไม่เข้าใจ ความไม่เข้าใจคืออวิชชา พยายามผลักความทุกข์

ผลึกความคิดนี้ออกไป มันผลึกไม่ได้ มันผลึกไม่ได้เพราะอะไร? เพราะมันเป็นสมุทัยใช่ไหม? มัน
เป็นสมุทัย มันเป็นต้นหาความทะยานอยากที่มันเกิดจากใจ

นี่ปมมันอยู่ตรงนี้ ปมมันมีอยู่แล้ว แล้วเราไปผลึกใส ผลึกใสเท่ากับเราเพิ่มปมเป็น ๒ ชั้น
เพราะเราไปผลึกใส เราไม่มีเหตุผลพอ มันไม่มีนิโรธะ เห็นไหม นิโรธะ นิโรธมันดับ มันจะดับได้
ด้วยมรรคะ นิมรรคญาณ มรรคญาณเข้าไปแก้ มรรคญาณเกิดขึ้นได้อย่างไร ทีแรกมันไม่มีเลย ใจเรา
ไม่มีเลย จับต้องไม่ได้ มันเว้งว่างไปหมด พอทำสมาธิขึ้นมา จิตมันสงบเข้ามานี้มันตั้งมันขึ้นมา

พอมันตั้งขึ้นมา มันเป็นเหตุแล้ว เหตุให้เอาอันนี้เข้าไปจับ มันมีเหตุเข้าไปใน เราสร้าง
ขึ้นมา มันถึงว่าใจกับกายถึงจะเห็นชัดมากในการทำสมาธิ ในการทำ ความสงบ ในลัทธิศาสนา
ต่าง ๆ เขาก็สอนเรื่องทำสมาธิ แต่เขาไม่มีมรรคอันนี้ พอทำความสงบของใจนี้ ใจจะแปลก
ประหลาดมาก มหัศจรรย์นะ มันจะสงบตัวลง มันจะเว้งว่างมาก ความเว้งว่างความสงบตัวลงอัน
นั้นเป็นผลของเขาแล้ว ผลของเขาคือว่ามีความสงบ ความสงบตัว ความปล่อยวาง ปล่อยวาง ปล่อย
ว่างวางเฉยนี้เป็นความสงบ เป็นผลของลัทธิศาสนาต่าง ๆ ว่านี่ใจสงบเข้ามา

แล้วเราก็มั่นมั่นกันเพราะอะไร? เพราะมันเห็นผลจริง มันมีความสงบจริง คนเข้าถึงความ
สงบมันจะแปลกประหลาดมหัศจรรย์จริง แต่ในหลักของศาสนาพุทธว่า สิ่งนั้นเป็น “สพฺเพ ธมฺมา
อนตฺตา สิ่งต่าง ๆ เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ต้องดับไป” สรรพสิ่งในโลกนี้แปรสภาพทั้งหมด สสารต้อง
เคลื่อนตัวไป ไม่คงที่ แต่มีอยู่ สภาวะของใจที่ตั้งมั่นนี้มันจะแปรสภาพไปโดยธรรมชาติของมัน

อันนี้ถึงว่าต้องเอาอันนี้ไปแก้ปม เพราะปมมันมีอยู่ ปมมีอยู่มันผูกอยู่ ผูกอยู่มันเคลื่อนไป
พอเคลื่อนไปมันจะหมุนออกไป พอหมุนออกไปมันก็แปรสภาพ ๆ จิตนี้ตั้งมันขึ้นมา เดียวมันก็
แปรสภาพออกมาเป็นอนิจจัง สรรพสิ่งนี้เป็นอนิจจัง ร่างกายนี้เกิดขึ้น ตั้งอยู่ แล้วดับไป ต้องตาย
ไป ๑๐๐ ปีก็ต้องตายไป อย่างมาก ๑๐๐ ปี ๑๐๐ เศษ ๆ ก็ต้องตาย ถ้าอย่างมากที่สุด แต่ต้องตาย ต้อง
แปรสภาพทั้งหมด

สภาวะของใจก็ต้องแปรสภาวะทั้งหมด แม้แต่ความตั้งมั่นนั้นก็เป็นสภาวะทั้งหมด เป็นสภาวะเพราะอะไร? เพราะว่ามันสงบตัวไปเลย ๆ มันไม่มีการแก้ไขปมอันนั้น ปมอันนั้นต้องมีการแก้ไข พอปมอันนั้นแก้ไขขึ้นมาเนี่ย ต้องสมาธิเข้าไปจับต้อง จับต้องให้เห็น เห็นความผูกมัดระหว่างที่ว่า ปมนี้มันไปผูกมัดเรื่องกายกับใจอย่างไร มันหวงแหงนร่างกายนี้ได้อย่างไร หวงแหงนทุกอย่างที่ว่าเป็นสมบัติของเรา เราว่าเป็นสมบัติของเรา

ชีวิตนี้มีการตายเป็นที่สุด เห็นไหม ชีวิตนี้มีการพลัดพรากเป็นที่สุด ชีวิตนี้พอพลัดพรากขึ้นไปเนี่ย เราตายไปแล้ว บางคนเกิดขึ้นมาระลึกอดีตชาติได้ จะไปยึดสมบัติอันนั้นก็ไม่ได้แล้ว เพราะมันคนละสถานะแล้ว มันเกิดเป็นคนใหม่ กฎหมายไม่รองรับ

นี่ความยึดมั่นถือมั่นของเรา ยึดมั่นถือมั่นทั้งหมดมาเป็นของเรา แต่สรรพสิ่งนั้นไม่เป็นของเราเลย เป็นของสมมุติ พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ในโลกลี้มีสมมุติบัญญัติ” สมมุติคือของชั่วคราว ใจอย่างแ่งกันี้ เงินนี้กฎหมายรองรับอยู่ว่า เงินนี้ชำระหนี้ตามกฎหมายได้ ก็ชำระได้ ถ้าพอเขาเปลี่ยนสภาวะเงิน เปลี่ยนค่าเงินใหม่ เงินนั้นก็เปลี่ยนสภาวะไป เห็นไหม จริงตามสมมุติ

สรรพสิ่งในโลกนี้ที่เราอาศัยกันอยู่ เรื่องพ่อแม่ปู่ย่าตายายนี้เป็นของในชาตินี้ใจ ชั่วคราว ชั่วอายุ ๑๐๐ ปีของแต่ละบุคคล ต้องแปรสภาพไป แล้วก็ไปเกิดในสถานะใหม่ ๆ ๆ สถานะใหม่เนี่ยเกิดไป ๆ อันนี้มันเป็นสมมุติ คำว่า “สมมุติ” เนี่ยเป็นของชั่วคราว แต่เราติดในสมมุติ เรายึดสมมุติเป็นของจริงเราถึงได้ทุกข์ มันต้องย้อนกลับไปแก้ที่เหตุ ปมของใจอยู่ที่เพราะความไม่เข้าใจ ความทะยานอยาก ความไม่เข้าใจแล้วยึดมั่นถือมั่น ความปล่อยความยึดมั่นถือมั่นอันนั้น แต่มันปล่อยไม่ได้ เพราะว่าเราเข้าใจด้วยสัญญา คือปล่อยด้วยความคิด

แต่ถ้าความจริงแล้ว มันเข้าไปชำระล้างกันด้วยอริยมรรค เห็นไหม ต้องทำความสงบก่อน ถึงต้องทำสมาธิขึ้นมาก่อน พอทำสมาธิขึ้นมาถึงจะเริ่มมีอาการ เริ่มมีวัตถุ คือเริ่มมีตัวหัวใจ ตัวความสมาธิเนี่ยเข้าไปจับปมอันนั้น จับปมอันนั้นคือว่าใจนี้ไปติดในชั้น ๕ ที่ไปเกี่ยวข้องกัน ในหลักศาสนาบอกว่าอาการของใจเป็นชั้น ๕ แล้วร่างกายเป็นธาตุ ๔ ธาตุ ๔ กับชั้น ๕ นี้มันอยู่ด้วยกัน อาศัยด้วยกัน แล้วอาศัยด้วยกันก็รู้สึกตัว ก็ไปเป็นอันเดียวกัน

แต่เวลาจิตนี้สงบเข้าไปนี้ แยกอันนี้ออกจากกัน พอแยกออกจากกันนี้ เหตุกับผล เห็นไหม เหตุกับผลรวมลงเป็นธรรม หาเหตุขึ้นมาจากเหตุ ผลคือการแยกออก พอเห็นความแยกออกเป็น สัจจะความจริง มันก็จะปล่อยตามความเป็นจริง ความปล่อยตามความเป็นจริงเข้าไปบ่อย ๆ เข้าบ่อย ๆ เข้าจนถึงกับแก้ปมนี้ได้ พอแก้ปมนี้ได้ นี้ชีวิตนี้มีเป้าหมายแล้ว มีเป้าหมายหมายถึงว่า มันจะดับสิ้นต่อไป

ความดับสิ้นไป เห็นไหม จิตใจก็มีอยู่ดั้งเดิมนั้นแหละ แต่ถ้าทำถึงที่สุดแล้วจิตใจนี้หมดจากปม จิตใจนี้เป็นอิสระ อิสระจากความยึดมั่นถือมั่น อิสระจากการหมุนเวียนไป มันจะอยู่โดยอิสระของมัน นี่ก็คือสัจจะของหลักของศาสนาพุทธนี่ ความสงบเย็นจริงของหลักศาสนา ความสงบเย็นจริงเกิดขึ้นมาได้ นี่ก็ว่าเรื่องของใจใช่ไหม ศาสนาสอนเรื่องของใจ

ถ้าเรื่องของกายนี้ ธรรมดาที่ต้องเรียนรู้ในโลก นั้นเรื่องของโลกเขา เรื่องของโลกเขาเพื่อมาเป็นปัจจัย ๔ เครื่องอยู่อาศัย เป็นเครื่องอยู่อาศัยเท่านั้น แต่เรื่องของศาสนาสอนลงที่ใจ ทุกดวงใจเกิดมานี้มีใจอยู่แล้ว ถ้าใจดวงนี้ศึกษานี้มันแก้ปม มันถึงว่าได้เรื่องของโลกด้วย ได้เรื่องของธรรมด้วย ถ้าไม่มีโลกขึ้นมาก่อน เราไม่เกิดมาก่อน เราก็ไม่ได้ศึกษาธรรม เราก็ไม่รู้จักรัศธรรม เราเกิดมาแล้วนี้ มีเรื่องของโลกด้วย แล้วเรื่องของธรรมด้วย สัม ๒ ตา ตาหนึ่งตาของโลก ตาหนึ่งตาของธรรม แล้วเราจะมีความสุข

สุขจริง ๆ ไม่ใช่สุขจากที่ว่าสมมุติอันนี้ สุขอันนี้จะเกิดขึ้นจากภายใน คนถึงว่ามองข้าม แต่เวลาทำเข้าไปมันทำได้แสนยาก การทำนี้แสนยาก แล้วการทำนี้มันมีแรงเสียดสี แรงต้านทานไว้มากมายเลยกว่าจะเข้าถึงจุดนั้นได้ การจะเข้าถึงจุดนั้นได้ เห็นไหม คนจะบอกว่า คนนี้คนหนีโลก คนนี้คนไม่สู้โลก คนสู้โลกต้องออกไปสู้โลก...ผู้ที่ปฏิบัติยิ่งกว่าสู้โลกอีก เพราะอะไร? เพราะโลกนี้มันทับอยู่แล้ว เห็นไหม แบกโลก ปล่อยโลก วางโลก

นี่สู้โลกหมายถึงว่า ความสู้และความเข้าใจ นี่ถือเป็นอุปสรรคข้างนอก อุปสรรคข้างใน อุปสรรคของเราอีกทีหนึ่ง แต่แก้ไขได้ ตามสัจจะความจริงนะ ถ้ามีความตั้งใจจริง...ทำได้ เอวัง